

Гомзяк Сергій
ст. гр. ФУПОзм-21
Тернопільський національний економічний університет
s.gomziak@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Питання формування доходів місцевих бюджетів і виявлення резервів їх збільшення набувають особливої актуальності в умовах ринкової трансформації української економіки. Незважаючи на постійні зміни та нововведення до Бюджетного та Податкового кодексів стосовно децентралізації фінансових ресурсів, система акумулювання надходжень до місцевих бюджетів продовжує характеризуватися низьким рівнем частки власних доходів. У зв'язку з цим реальні фінансові можливості місцевих органів влади значно обмежені, що своєю чергою є негативним фактором демократичних перетворень в Україні.

Натомість у розвинутих країнах світу територіальні громади, спираючись на власні фінансові ресурси, виступають стабілізатором соціально-політичної та фінансово-економічної ситуації в даній адміністративно-територіальній одиниці. Тому питання вивчення зарубіжного досвіду фінансування місцевого самоврядування, який стосується реалізації принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, набуває важливого теоретичного та практичного значення. Водночас зауважимо, що зарубіжний досвід не є догмою, але окремі його елементи є безцінними в тому, що наочно підтверджують реалізацію ефективної фінансової політики на місцевому рівні. Детальне вивчення особливостей фінансування місцевого самоврядування у зарубіжних країнах дозволить виділити характерні риси цього процесу та запобігти поширенню негативних явищ у нашій державі, а також вказати на позитивний досвід, який може бути використано у проведенні політики децентралізації державних фінансів в Україні [5, с. 288].

Розглянемо окремі аспекти досвіду функціонування системи місцевих бюджетів економічно розвинених країн світу. Насамперед треба зазначити, що державний устрій є визначальним чинником для розподілу функцій між бюджетами всіх рівнів в країні. У федеративних країнах, які характеризуються наявністю додаткової (субцентральної) ланки в бюджетній системі (бюджетів членів федерації), розподіл функцій між ланками бюджетної системи виражений більше, ніж в унітарних державах. Бюджети членів федерації несуть більше відповідальності за фінансування

соціально-економічного розвитку регіонів країни (суб'єктів федерації) [3, с. 345].

Принципи розподілу функцій між ланками бюджетної системи унітарних держав можуть досить суттєво відрізнятися. Так, наприклад, у Великобританії, Швеції, Нідерландах, Норвегії, Португалії, Люксембурзі більша частина соціально-економічних послуг населенню надається на місцевому рівні і фінансується з місцевих бюджетів. В Італії розподіл функцій між ланками бюджетної системи практично відсутній, а численні соціально-економічні послуги фінансуються з бюджетів усіх рівнів.

Види місцевих бюджетів у федеративних країнах визначаються на основі федерального законодавства та законодавства окремих суб'єктів федерації. В унітарних державах їх система встановлюється на основі єдиного загальнодержавного законодавства. Є країни, місцеві бюджети яких мають свої особливості. Так, в Іспанії до місцевих бюджетів включаються також бюджети сумісних підприємств (так званих торгівельних товариств), створених за участю держави [1, с. 25-26]. У зарубіжних країнах кожен бюджет самостійний і відокремлений від інших, бюджети адміністративних одиниць нижчого рівня зарубіжних країн не включаються до бюджетів адміністративних одиниць вищого рівня. На відміну від України, не використовується таке поняття, як «зведені бюджети адміністративно-територіальних утворень».

Закономірним для всіх розвинутих зарубіжних країн є поділ місцевих бюджетів на два самостійні функціональні види місцевих бюджетів – місцеві поточні (адміністративні) бюджети та місцеві бюджети розвитку (інвестиційні бюджети). Кожен з бюджетів має власні доходи. Доходи місцевого поточного бюджету формуються за рахунок місцевих податків і зборів, платежів, загальних субсидій, що надаються державною владою, та інших доходів. Доходи бюджету розвитку формуються за рахунок банківських кредитів, муніципальних (комунальних) позик, інвестиційних субсидій, що надаються державною владою, та інших джерел. Законодавство більшості зарубіжних країн забороняє використання доходів бюджетів розвитку на видатки поточних бюджетів.

У законодавстві багатьох зарубіжних країн є також поняття «додатковий бюджет» і «приєднані бюджети». У Франції, наприклад, додатковий бюджет за своєю природою є уточнювальним до основного бюджету. Його прийняття дає можливість не вносити змін до основного бюджету. Додатковий бюджет забезпечує також зв'язок між основними бюджетами попереднього й поточного фінансового років. Він включає в поточному бюджетному році залишки та дефіцити бюджету попереднього фінансового року [1, с. 56-57].

Приєднані бюджети відображають фінансові операції окремих місцевих громадських служб, що мають фінансову самостійність, надають

платні послуги, але не користуються правом юридичної особи. Це, наприклад, такі служби, як водопостачання, благоустрій та ін. Складання приєднаного бюджету дозволяє спрямовувати доходи відповідної служби на її фінансування [6]. Для зарубіжних країн характерна, як правило, три- або чотирирівнева система бюджетів [4].

Проблеми становлення інституту самостійних місцевих бюджетів в Україні не можна розв'язати без використання зарубіжного досвіду формування власних доходів місцевих бюджетів, які складають, наприклад, у Швеції та Швейцарії понад 70, в Іспанії – 50, у Норвегії – 56 відсотків доходів бюджетів місцевих урядів [7, с. 93]. Тобто власні доходи є основним джерелом надходжень до бюджетів місцевих урядів унітарних європейських країн – членів Європейського Союзу. У той же час для України характерною є мала частка власних доходів, що є свідченням низького рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Слід також зазначити, що кількість і структура місцевих податків і зборів суттєво різняться між країнами. Як зазначають українські науковці, внаслідок багатовікової еволюції на Заході склалася розгалужена система місцевих податків і зборів, характерними особливостями яких є:

- чисельність (кількість місцевих податків і зборів коливається від одного у Великобританії до 100 у Бельгії);
- масовість (податки сплачуються всім дорослим населенням);
- регресивність (у групі країн частка місцевих податків і зборів зменшується відносно сукупного розміру доходів, в інших країнах до бюджетоформуючих податків і зборів застосовується прогресивна шкала оподаткування);
- застосування права податкової ініціативи (в одних країнах місцеві органи влади наділено правом встановлення ставок податків, запроваджених законами, в інших – місцеві податки і збори встановлюються місцевими органами влади за обмеження їх максимальних ставок центральною владою) [2, с. 46-47].

Продовження вивчення досвіду унітарних країн із розвиненими традиціями регіоналізму може стати у нагоді під час вироблення та запровадження політики реформування системи місцевих бюджетів в Україні. На наш погляд, слід звернути особливу увагу на досвід Франції, оскільки наші адміністративні системи схожі, а грошова і податкова системи будувалися за зразком цієї країни. Цікавим для більш глибокого аналізу вважаємо також досвід таких унітарних країн, як Польща і Литва, трансформація моделі управління регіонами в яких позитивно зарекомендувала себе, зокрема у сфері наповнення місцевих бюджетів.

Взагалі, корисно вивчити досвід унітарних держав, які впроваджували в життя теорію «фіскального федералізму» і постійно знижували ступінь

перерозподілу національного доходу через центральний бюджет. Яскравим прикладом такої унітарної держави вважаємо Італію, бюджетна система якої, як і наша бюджетна система, й досі відзначається жорсткою централізацією.

Література:

1. Макогон В.Д. Формування доходів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах / В.Д. Макогон // Наукові праці НДФІ. – 2008. - № 1 (42). – С. 56-57.

2. Місцеві фінанси / [О.Й. Вівчар, О.Я.Порубко, О.Б. Курило, Т.О.Смірнова]. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 132 с.

3. Місцеві фінанси / за ред. О. П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.

4. Музика-Стефанчук О.А. Декілька нарисів про місцеві бюджети в зарубіжних країнах / О.А. Музика-Стефанчук // Науковий вісник Академії муніципального управління : [збірник наукових праць]. Серія «Право». – 2010. – №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/12.pdf.

5. Непочатенко О.О. Міжбюджетні трансферти як інструмент вирівнювання доходної спроможності бюджетів / О.О. Непочатенко, П.М. Боровик, Л.В. Павлійчук // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 287-290.

6. Сунцова О.О. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів / О.О. Сунцова – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua>.

7. Тулай О.І. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику / Тулай О.І. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/>

Грицишина Ірина

ст. гр. ФМ-12

Тернопільський національний економічний університет

ira.grytsyshyn@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О. Ю.

ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: НЕОБХІДНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Сфера публічних фінансів в Україні наразі інтенсивно вивчається вітчизняними науковцями. І це не дивно, адже негативна динаміка економічних процесів гостро поставила перед нами потребу в структурних реформах. Однією з таких проблемних сфер державних фінансів в Україні є податкова система. Так, неефективна політика в податковій сфері загострила проблему тінізації української економіки, яка становить 37%